
Lotta Svärdin historian uudelleen-tulkinnan vaikeus

Annika Latva-Äijö: Lotta Svärdin synty. Järjestö, armeija, naiseus 1918–1928. Otava Keuruu 2004. 343 s.

■ Annika Latva-Äijö on tarttunut väitöskirjassaan ajankoh-
taiseen aiheeseen, Lotta Svärd-
järjestöön. Tavoitteeksi asetet-
tu valtakunnallisen joukkojär-
jestön uudelleentulkinta on
haastava tehtävä. Aineksia jär-
jestön historiaa leimaavan mo-
nitasoisen problematiikan esil-
le nostamiseksi onkin työssä
runsaasti.

Lotta Svärd -järjestö tuotti
ensimmäisten toimintavuosi-
kymmeniensä aikana suuren
määrän paikallishistorioita ja
vuosikatsauksia, jotka ovat
edelleenkin tutkijoille tärkeää
tutkimusaineista. Siinä missä
muille aatteellisille järjestöille
toinen maailmansota merkitsi
toiminnan katkosta, Lotta
Svärd eli järjestöllisen elämän-
kaarensa huippuhetkiä. Juuri
järjestön poikkeuksellinen his-
toria on vaikuttanut siihen, että
Lotta Svärdiä koskevassa tutki-
muksessa ja kirjallisuudessa

pääpaino onkin ollut sodan aikaisen toiminnan tarkastelussa ja sen ensimmäisiä toimintavuosikymmeniä on tarkasteltu sotaan valmistautumisen näkökulmasta. Keskittyminen Lotta Svärd -järjestön rauhan aikaisen vaiheiden tarkasteluun näyttäisi olevan siinä määrin vaikeaa, että väitöskirjassaan, jonka rajavuodet ovat 1918 ja 1928, Latva-Äijö tuo tarkastelunsa säännöllisesti aina sotavuosiin saakka.

Järjestön dramaattinen lakkauttaminen toiminnan huipuvaiheessa on ollut osasyys siihen, että Lotta Svärd -järjestön historiaa ei ole haluttu tuoda osaksi naisten järjestäytymistä koskevaa tutkimusta. Lotta Svärdin historiaa on leimannut tietty koskemattomuus ja tämän purkaminen on osoittautunut yllättävän vaikeaksi.

Vuodesta 1960 lähtien julkaistut järjestöä koskevat kokonaisesitykset ovat tarjonneet Lotta Svärdistä hyvin samansuuntaisen kuvan. Kirjallisuudessa on korostettu Lotta Svärdin asemaa ja merkitystä Suomen suurimpana naisjärjestönä. Tämä on toinen syy siihen, miksi ei ole syntynyt tarvetta asettaa Lotta Svärdiä osaksi naisten järjestötoimintaa koskevaa tutkimusta. Lotta Svärdistä on luodussa kuvassa korostuu jonkinlaisen yleisjärjestön rooli, jolla oli kansalaisten vankka kannatus. Myös Annika Latva-Äijö huomauttaa, että Lotta Svärdiä koskeva tutkimus ja aiheita käsittelevä kirjallisuus on sisäänpäin kääntynyttä ja leimallisesti järjestöhistoriaa.

Annika Latva-Äijön väitöskirjan keskeinen ansio on siinä, että se tarkastelee naisten

vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan varhaisinta vaihetta ennen varsinaisen järjestön perustamista vuonna 1921. Hän osoittaa, että kansalaissoidan aikana naisten maanpuolustustoiminta eri puolilla Suomea oli laajaa. Merkittävää on myös se, että varhaisvaiheessa Lotta Svärdistä ei haluttu naisten erillisjärjestöä. Varsin yleinen mielipide oli, että naisten oli parasta toimia suojeluskuntien alaosastoina. Lotta Svärd -järjestön perustaminen vuonna 1921 merkitsi sitä, että naisten ja miesten vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta eriytyi järjestöllisesti, vaikka suojeluskuntien ja lottien toiminta paikallisyhteisöissä oli hyvin tiivistä ja toisiaan täydentävää.

Annika Latva-Äijö lähtee purkamaan järjestön sisäänpäin kääntyneisyyttä valitsemalla analyysinsä apuvälineiksi liike- ja sukupuolijärjestelmän käsitteen. Latva-Äijö ei nojaa aikaisempaan kansanliiketutkimukseen vaan antaa liikkeelle aivan uuden merkityksen. Liike on Latva-Äijölle idea, jota laajat kansanpiirit lähtevät toteuttamaan ilman ylempien ohjausta eli tässä tapauksessa keskusjärjestöä. Naisten vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan vaiheita tutkija jäsentää puolestaan lainaamalla runsaasti naistutkimuksessa käytettyä sukupuolijärjestelmän käsitteestä ajatusmallia erillään pitämisen logiikasta. Valinnat auttavat tutkijaa asettamaan aivan uudentyyppisiä tutkimuskysymyksiä, joita ei aikaisemmin ole Lotta Svärd -järjestön yhteydessä tehty.

Tuoreet tutkimuskysymykset ovat jokaiselle työlle kiis-

tattomaksi ansioksi. Tutustumisen aikaisempaan tutkimukseen olisi kuitenkin ollut tässä paikallaan, sillä käsitevalinnat eivät vie lottatutkimusta pois järjestökeskeisestä traditioista, vaan vahvistavat sitä. Määrittellessään liike-käsitteen ideasta käsin, Latva-Äijö katkaisee varhaisen Lotta Svärd -järjestön yhteyden muuhun samanaikaiseen kansalaistoimintaan ja myös suomalaiseen järjestölaitokseen, mikä johtaa käsittelyssä siihen, että Lotta Svärd -järjestön yhteiskunnallisen luonteen analyysi jää vajavaiseksi.

Työssä naisten vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan aatteellinen tausta jääkin kokonaan analysoimatta. Siinä ei pohdita sen enempää myöskään Lotta Svärd -järjestön yhteiskunnallisen ohjelman poliittinen luonnetta. Huolimatta siitä, että vuonna 1940 työläisnaiset ja lotat sopivat yhteistoiminnan käynnistämisestä, lotat olivat 1920- ja 1930-luvulla kiistatta oikeistolainen naisjärjestö, jonka edustama aate-maailma poikkesi merkittävästi työläisnaisten maailmankuvasta. Tämä vastakkainasettelu tulee esille molempien järjestöjen toiminnassa. Se, että tutkija ei pohdi Lotta Svärdiä nimenomaan joukkojärjestönä eikä havaitse järjestön yhteiskunnallisuutta ja hierarkkisuutta, johtavat siihen, että työssä tutkimuksen kohteena on lotta, nainen, mutta ei tämän yhteiskunnallinen asema. Lotta Svärd -järjestö merkitsi kuitenkin eri asioita rivilotalle ja keskusjärjestön puheenjohtajille. Tarkastellessaan järjestön jäsenilleen tarjoamaa yhteiskunnallisen äitiyden mallin mu-

kaista kansalaiskuvaa tutkija ei erittele, millaisia yhteiskunnallisia tehtäviä järjestö tarjosi johtajilleen ja millaisia rivilotille.

Annika Latva-Äijön väitöskirja on tervetullut uutuus Lotta Svärd- järjestöä koskevaan tutkimukseen. Järjestön historia kaipaa kuitenkin vielä uudelleenarviointia ja järjestön paikalleen asettamista osaksi naisten varhaisen järjestötoiminnan ja myös laajemmin suomalaista kansalaisjärjestäytymisen kenttää.

Marja Kokko